

Tevessül Hakkındaki Hadîslerin Tahriçleri – 11. Bölüm

6. HADİS

Ebû Saîd el-Hudrî Hadîsi

Resûlüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki:

من خرج من بيته إلى الصلاة فقال اللهم إني أسألك بحق السائلين عليك وأسألك بحق ممشي هذا فإني لم أخرج أشراً ولا بطراً ولا رياءً ولا سمعة وخرجت اتقاء سخطك وابتغاء مرضاتك فأسألك أن تعيذني من النار وأن تغفر لي ذنوبي إنه لا يغفر الذنوب إلا أنت أقبل الله عليه بوجهه واستغفر له سبعون ألف ملك.

“Kim evinden namaza çıkar da ‘Ey Allahım!.. Şüphesiz ki ben Senden, (senden) isteyenlerin Senin üzerindeki hakkı ile istiyorum... Bu yürüyüşüm hakkıyla Senden istiyorum... Şubhesiz ki ben iftihar etmek içinde çıkmadım, kendimi beğenmişlik sebebiyle de çıkmadım, gösteriş için de duysunlar diye de çıkmadım... Gazabından ve kızmandan korunmak ve rızanı aramak için çıktım... İşte bu yüzden Senden beni ateşten koruman ve bana günahlarımı bağışlamamı istiyorum... Çünkü kesinlikle günahları Senden başka bağışlayacak olan hiçbir kimse yoktur’ derse, Allah vechiyle ona döner ve onun için yetmiş bin melek istiğfar eder. “

عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله (ص):

(من خرج من بيته إلى الصلاة فقال: اللهم إني أسألك بحق السائلين عليك، وأسألك بحق ممشي هذا فإني لم أخرج أشراً ولا بطراً ولا رياءً ولا سمعة وخرجت اتقاء سخطك وابتغاء مرضاتك، فأسألك أن تعيذني من النار وأن تغفر لي ذنوبي، إنه لا يغفر الذنوب إلا أنت أقبل الله عليه بوجهه واستغفر له سبعون ألف ملك).

İbnu Mâce Sünen’inde () şöyle dedi:

Bize, Muhammed İbnu Saîd İbni Yezîd İbni İbrâhîm et-Tüsterî tahdîs (sözlü olarak rivâyet) etti. O, bize Ebû’l-Cehm Fadl İbnu’l-Muvaffak tahdîs etti (dedi.) O, bize, Fudal İbnu Merzûk, Atıyye’den, (O da) Ebû Saîd el-Hudrî’den şöyle dediğini rivâyet etti:

Resûlüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki:

(Yukarıdaki hadîs..)

Bunu Ahmed, El-Müsned’de (3/21) Yezîd İbnu Hârûn’dan, İbnu Huzeyme Et-Tevhîd’de (17,18) İbnu Fudayl İbni Gâzevân ve Ebû Hâlid el-Ahmer’dan, Taberânî, Ed-Duâ’da (2/990), İbnu’s-Sünnî, Amelü’l-Yevm ve’l-Leyle’de (sh:40)

ikisi de Abdullah İbnu Sâlih el-İclî'den, Beğavî, Ali İbnu Ca'd'ın hadîsinde (Müsnedinde) (), Yahyâ İbnu Ebî Kesîr, Yezîd İbnu Hârûn'dan, Mısbâhu'z-Zücâce'de (1/99) geldiği üzere Ahmed İbnu Menî', Yezîd İbnu Hârûn'dan, Beyhakî, Ed-Deâvâtü'l-Kebîr'de (sh:47) Yahyâ İbnu Ebî Kesîr'den, hepsi Fudayl İbnu Merzûk'dan, (0), Atıyyetü'l-Avfî'den, (0 da) Ebû Saîd el-Hudrî (Radiyallahu anhu)'den merfû' olarak rivâyet ettiler.

Bunu -Emâlî'l-Ezkâr'da (1/273) yer aldığına göre- İbnu Ebî Şeybe, el-Musannef'de (10/211-212), Vekî' ve Ebû Nuaym el-Fadl İbnu Dükeyn'den, (Vekî' ve Ebû Ebû Nuaym'ın) her ikisi de Fudayl İbnu Merzûk'dan, (0 da) Ebû Saîd el-Hudrî'den mevkûf olarak rivâyet etmiştirler ki, inşallah açıklaması geleceği üzere zayıf bir vecihdir.

Bu hadîsin isnâdı hasen hadisin şartındandır; onu hadis hafızlarından bir topluluk hasen bulmuştur.

Onlardan bazıları şunlardır:

Hâfız Dymyâtî, el-Metceru'r-Râbih fî Sevâbi'l-Ameli's-Sâlih'de (sh:471-472)

Hâfız Munzirî'nin şeyhi Hâfız Ebû'l-Hasen el-Makdisî. Nitekim Et-Terğîb ve't-Terhîb'de (3/273) böyle yazılmıştır.

Hâfız İrâkî, İhyâ Hadîslerinin Tahrîci'nde (1/291), Hâfız İbnu Hacer, Emâlî'l-Ezkâr'da (1/272), Hâfız el-Bûsîrî, Mısbâhu'z-Zücâce'de (1/99) şöyle dedi:

Lâkin onu İbnu Huzeyme, Sahîh'de Fudayl ibnu Merzûk yoluyla rivâyet etmiştir ki bu ona göre sahîhtir. (el-Bûsîrî'nin sözü bitti.)

Bunlar altı hadîs hâfız... Allah Teâlâ onlara rahmet eylesin... Hadîsi sahih veya hasen buldular; onların kavli kabûle, yanında durulmaya ve kulak verilip kanranılmaya layıktır. İnşallah ismi geçen hâfızların ve onlara uyanların gittikleri yolun doğru olduğunu okuyanlara açıklayacağız. Lâkin hadîsin illetli bulunduğu şeylerin zikredilmesi, sonra da Allah teâlânın yardımıyla onlara cevâp verilmesi lâzımdır.

Hadîs (yeni yetme bir takımları tarafından) üç illetle illetlendirilmiştir:

Birincisi ve ikincisi, Fudayl İbnu Merzûk ve Atıyye hakkında (cerh ile) konuşulması, üçüncüsü de mevkuf rivâyetinin merfûa tercîh edilmesi... Nitekim böyle iddiâ ettiler...

FASL

Fudayl İbnu Merzûk'a gelince...

0, Müslim'in Sahîh'indeki râvîlerindendir ve onu imâmlardan bir topluluk sika bulmuşlardır.

Onlardan bazıları:

İclî, Sikât'ında (384)... "Hadîsi câizdir, sikadır" dedi.

Süfyân es-Sevrî ve Süfyân İbnu Uyeyne onu sika bulmuşlardır.

İbnu Adiyy, el-Kâmil'de (6/2045) şöyle demiştir: Fudayl'in hasen (güzel) hadîsleri vardır; onda hiçbir be'sin/zararın olmadığını umuyorum.

Ahmed, el-Cerh'de (7/75) olduğu gibi, "(Hakkında) hayırdan başka bir şey bilmiyorum" dedi.

Büyük hâfız el-Heysem İbnu cemîl, "Zühd ve fazîlet bakımından hidâyet imamlarından idi" dedi.

Bu övgüyü ancak râvîlerin biricik olanlarında bulabilirsin.

İbnu Şâhîn onu Es-Sikât'a (sh:185) sokmasıyla sika bulmuştur.

Keza İbnu Hibbân da onu sika bulmuş ve Es-Sikât'ta (7/316) zikretmiştir.

Bunlarla beraber, sika bulmasını kabûl etmekte insanların söz birliği ettiği zât da -ki Müslim (rahimehullahi teâlâ)'i kasdediyorum- onu sika bulup Sahîh'ine sokmuş ve O'nunla ihticâc etmiştir. Cerh ve ta'dîl imâmı Yahyâ İbnu Maîn'e gelince... Talebelerinden beş tanesi ondan Fudayl İbnu Merzûk'un sika olduğunu nakletmişlerdir:

Osmân İbnu Saîd ed-Dârimî, ondan nakille "O'nda hiçbir beis yoktur" demiştir.

Abbâs ed-Dûrî, ondan nakille "Sikadır" demiştir.

Abdilhâlik İbnu Mansûr, ondan nakille "Hadîsi elverişli olan bir zattır" demiştir.

İbnu Muhriz, ondan nakille "Suveylihdır" (sâlihçiktir) demiştir.

Ahmed İbnu Züheyr İbnu Ebî Hayseme'ye gelince... Bir defasında "Sikadır" dedi; başka bir defasında da "Zayıftır" dedi.

Sika kabûl etmesi kabûl edilmeye lâayık olandır; çünkü o, İbnu Maîn'den yapılan diğer umumi rivâyetlere uygundur ve bilhassa diğer kimselere de muvâfıktır..

Cerh ve ta'dîl imamları işte bunlardır; onu ta'dîl ve kabûl ettiler. Müslim, onunla Sahîh'inde ihticâc etti. Onların sözünde makbul olan budur (tadildir.)

FASL

Fıdayl'ı cerhedenlere gelince... Onlar iki kısımdır:

Hâkim, "Suâlâtü Mes'ûd es-Siczî" isimli eserinde şöyle dedi: "Fudayl İbnu Merzûk, sahîh'in şartından değildir; bu yüzden Müslim'e onun hadîsini Sahîh'de rivâyet etmesi sebebiyle ayıblama gelmiştir."

Derim ki (Muhaddis Mahmûd Saîd) :

Bu Hâkim'in nazarındadır; Müslim İbnu Haccâc'ın nazarında değil... Bu ilimde Müslim'in kavli Hâkim'in kavlinden önce getirilmiştir. Sonra, Hâkim'in (bu)

sözü hiçbir şekilde cerhi göstermez. Hâkim, Buhârî ve Müslim'in bazı râvîlerin hadisini sahîhlerinde rivâyet etmelerini nice kez ayıblamıştır; ama buna iltifat edilmemiştir. Nitekim sen bunu Mustalah ve ricâl kitaplarında uzun bir şekilde işlendiğini bulacaksın. Üstelik Hâkim, Fudayl İbnu Merzûk'un rivâyetini el-Müstedrek'te (3/70) sahîh bulmuştur.

Tenbîh:

Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ'da (7/342) "Müslim onun hadisini ancak mütâbi'lerde rivâyet etmiştir" dedi. Muallimî de "Mevzûâtü's-Şevkânî"de ona, onu tenkîd ederek (iyiyi kötüden ayırarak) değil de taklîd ederek uydu.

İkincisi:

Ebû Hâtim er-Râzî, (el-Cerh: 7/75'de) "Sadûktur, hadîsi salihdir, çok yanılır, hadîsi yazılır" dedi. İbnu Ebî Hâtim, "Onunla ihticâc edilir (mi)?" diye sorunca, "Hayır" dedi.

Derim ki: Ebû Hâtim er-Râzî'nin teşeddüdü (katı davranışı) gizli bir şey değildir. O kad-ar ki, onun hakkında Hâfız Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ'da (13/81) -ki O, Hâfız İbnu Hacer'in de onun hakkında dediği gibi, tam bir araştırma sahibidir şöyle demiştir: Ebû Zür'a'nın cerh ve ta'dildeki sözü çok hoşuma gider; üzerinde vera ve haberdarlık açıkça görülür. Arkadaşı Ebû Hâtim ise öyle değildir; O, cerrâhdır (aşırı ayıblayıcıdır.)

Zehebî, yine "Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ"da (13/260) şöyle demiştir: "Ebû Hâtim bir adamı sika kabul ederse sözüne iyi yapış; çünkü o, ancak hadîsi sahîh olan bir kimseyi tevsik eder. Şâyet bir adamı leyyin bulursa veya hakkında 'Onunla ihticac edilmez' derse, onun hakkında başkalarının ne dediğini görene kadar dur. Bir başkası onu sika bulduysa Ebû Hatim'in cerhi üzerine bir hükün dayandırma. (O'na bakarak zayıf olduğunu söyleme.) Çünkü O, râvîler hakkında müteannittir (zayıflıkla suçlamayı aklına koyduğu kimseyi ne şekilde olursa olsun karalamaya kalkışan biridir.) Sahîh kitâpların ricâli hakkındaki bir tâife için 'Hüccet değildir', 'Sağlam değildir' ve benzeri sözler söylemiştir."

Hatta İbnu Teymiyye, ziyaret hakkındaki risâlelerinde (sh:88) şöyle demiştir: "Ebû Hâtim'in (bir râvî hakkında) 'Hadîsi yazılır, onunla ihticac edilmez' sözüne gelince... Ebû Hâtim bu gibi sözleri Sahîhayn'in ricâlinden birçoğu hakkında söyler. Bu onun ta'dildeki şartının zor olmasındandır; O'nun ıstılâhındaki 'hüccet' ilim ehlinin cumhûrunun ıstılâhındaki 'hüccet' değildir."

İbnu Abdi'l-Hâdî, "Et-Tenkîh"de () şöyle söyledi:

Ebû Hâtim'in 'Onunla ihticâc edilmez' sözü de zarar vermez; çünkü O, sebebi zikretmemiştir. onun bu ifadesi sebep açıklamaksızın sahîh kitapların Hâlid el-Hazzâ ve başka sika ve sağlam râvîlerinin birçoklarının hakkında tekerrür etmiştir. Allah en iyisini bilir." Nasbu'r-Râye'den (2/439) son buldu. O halde Ebû Hâtim cerhde şiddetli ve katı davranırsa, bu, umûmî bir cevabdır. Bir kimse şöyle de diyebilir:

Ebû Hâtim, Fadl İbnu Merzûk'un cerhinin sebebini açıklamıştır; o da "çok

yanılır” sözüdür.

İbnu Hibbân da onu “es-Sikât”da zikredince Ebû Hâtim’in sözünü aldı ve “Hata edenlerden idi” dedi.

Bunun yeri hususi cevabdır ki o da şudur:

Eğer Ebû Hâtim’in sözünü kabûl edecek olursak, tevsik edilen ravinin hadisinde bulunan yanlışlık onu sika olma haddinden çıkarmaz. Ancak yanlışlık çok ve ona galib olursa o ayrı. Yanlışlık az olursa, (bu yanlışlık) onu, hadîsi sahih kabul edilen sikanın haddinden çıkarmaz; lâkin hadîsi sahih hadisin en üst tabakasından olmaz; aksine ikinci tabakadan olur. Çünkü mukarrer olduğu gibi sahih hadis kısımlara ayrılır ve onun için birtakım dereceler bilinmektedir. İbnu Hibbân, İbnu Huzeyme ve başkaları gibi bazı âlimler de hasen hadîsi sahihin içine yerleştirmişlerdir.

Eğer denilse ki;

Bu dediğin, şayet yanlış az bir kimse olursa kabûl edilebilir; halbuki Ebû Hâtim er-Râzî onu çok yanılmakla vasfetmiştir.

Şöyle derim (Mahmud Saîd el-Memduh) :

Bu teannüt ve teşeddüdünün (ne olursa olsun raviyi cerhetmek düşüncesinde olmasının ve haddinden çok şiddetli davranmasının) delillerindendir. Bunun en açık delili de, O’nu sika olmakla vafeden imamlar -ki onlar, Sufyân-i evrî, Süfyân İbnu Uyeyne, Yahyâ İbnu Maîn, Ahmed İbnu Hanbel, Heysem İbnu Cemîl, Müslim İbnu Haccâc, İbnu Adiyy ve İbnu Şâhîn’dir- çok yanlışları şöyle dursun az yanlışlarından bile bahsetmediler. Bu da iki yönün var olduğunu göstermiştir.

Birincisi: Hâfızlardan yedi kişi bu adamın tevsikine hükmetmekte ve vehimlerinden hiçbir şey zikretmemektedirler.

İkincisi: Onlara muhalefet eden tek bir hâfız da -ki o, Ebû Hâtim er-Râzî’dir- ‘Çok vehmi vardır’ demektedir.

O halde bu râvî hakkındaki söylenen sözlerin tamamını geçerli için ve Ebû Hâtim’in bilinen teannütü sebebiyle sen şöyle diyebilirsin:

Adam sikadır, hadisinde biraz vehim vardır; dolayısıyla da -inşallahu teâlâ- hadîsi hasen olan bir kimsedir veyahut da sahîhtir, ancak sahîhliğin birinci derecesinde değildir.

Nesâî’nin “zayıftır” sözüne gelince...

Şubhe yoktur ki bu, zikri geçen hâfız imamlardan bu kadar sayıda kimseden Fudayl İbnu Merzûk hakkında gelen ta’dîlin kabul edildiği yerde reddedilecek tefsir edilmeyen müphem bir cerh türünden bir cerhtir. Üstelik Nesâî, -râvîler hakkında teşeddüt ve teannüdüyle bilinen bir kişi olmasına rağmen- sünen’inde Fudayl İbnu Merzûk’un hadîsini rivâyet etmiştir. Artık iyi düşün...

SONRAKİ BÖLÜMDE 6. HADİSİN TAHRİCİ DEVAM EDİYOR